

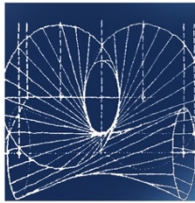
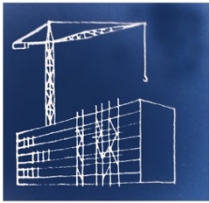
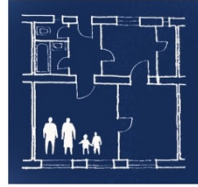
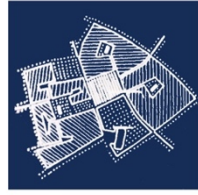
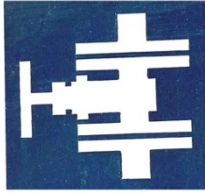
„EZÜSTKÖNYVEK”

ÉKME/ BME ÉPÍTÉSZMÉRNÖKI KAR KIADVÁNYAI
1963/ 1971/ 1982

Soltész Judit

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem,
Építőművészeti Doktori Iskola

2016, Budapest

A Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karra jelentkezők száma évről évre csökken, idén történelmi minimumot ért el. A csökkenő tendencia értelmezhető a szakmában nemrég tetőző hazai válságra való megkésett reakcióként, de leginkább a vidéki építészképző intézmények látványos fejlődésével és a magyar diákok számára elérhető külföldi képzések számának növekedésével hozható összefüggésbe. A piacon megjelenő intézmények érthető, erős üzeneteket közvetítenek, amely a hallgatókat az adott iskolába orientálja.

A Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karnak ezért égetően fontos, hogy láttassa a hazai és a nemzetközi nyilvánosság előtt az egyetemen folyó, jelenleg a kívülállók számára szinte egészében láthatatlan munkát. Bátran meg kell jelennie ahhoz, hogy bizonyosságot kapjon, nem marad el a képzés színvonala a nemzetközi sztenderdtől.

Égetően fontos a Kar számára, hogy a világ előtt tisztán megfogalmazza küldetéstudatát, egységes és vonzó arculatot építsen fel, amely be tudja bizonyítani, hogy érdemes a műegyetemet választani. Az online megjelenés mellett releváns eszköz erre a nyomtatott évkönyv kiadása.ⁱ Különösen azért, mert a műegyetemi Építészkar történetében ez egy egykori (igaz, igen rövid) hagyomány felölelése lehetne: az „ezüstkönyvek” sorának folytatása.

Az egyetem levéltárának egy alagsori pici, sötét és poros helyiségben egy igencsak rozoga polcon, néhány otffelejtt könyv társaságában találjuk a rejtélyes elnevezésű „ezüstkönyvek” maradék példányait. Emeljük le onnan őket, s egy kis tisztogatás után lapozzunk beléjük, nézzük, mit árulnak el saját korukról.

A Kar történetében az első évkönyv, a négyzet alakú ún. „ezüstkönyv”, 1963-ban jelent meg két nyelven, angolul és magyarul., A névválasztás találó, mert többet sejtet annál, amit valójában jelent: nevét egyszerűen az ezüst színű borítójáról kapta. Hogy miért pont ezüst? Nem tudjuk. Az első kiadás állítólagos sikere nyomán 1971-ben, az önálló építész kar alapításának 100 évfordulója alkalmából a második ezüst fedelű könyvet is kiadták. A sorban harmadik, az 1982-ben megjelent évkönyv formátuma az előzőkkel azonos, de fekete borítójú, ezzel finoman szakított a kialakuló hagyománnyal..

Az „ezüstkönyvek” alakja, szerkesztettsége és felépítése lényegében egységes. Az oktatás céljától, az Építésmérnöki Kar küldetésének meghatározásától indul és az egyes tanszékeken folyó munkák hallgatói terveken keresztül való bemutatásával zárul. Az egyes kiadványok grafikailag gondosan tervezettek. Érződik az igény, hogy a Kar egységesen mutakozzon be, tanszékeket összefogó arculattal. Az „ezüstkönyvek” az Építésmérnöki Kar oktatás szervezetét, az építészképzés koncepcióját, módszereit és eredményeit tárják fel a magyar és külföldi hallgatóknak, a Kar életének legjellemzőbb körülményeinek bemutatásával. Átfogó képet mutatnak az adott kor műegyetemi építésmérnöki képzés struktúrájáról, az oktatás éppen aktuális súlypontjáról és céljáról. A tízévente megjelenő évkönyvekből óvatosan lehet következtetni a képzést érintő szemléletváltásokra, a képzés fizikai környezetére.

Az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem Építésmérnöki Karának 1963-ban megjelent kiadványában a képzés célja mindjárt az első oldalakon megfogalmazódik. Ez a kor szellemének és gyakorlatának megfelelően (az építészet iparosítása, tömeges lakásépítés) a műszaki-tudományos oldal előtérbe helyezését jelenti:

„Az egész magyar oktatásügy most zajló reformja során- felismerve az építészet fejlődésének tendenciáját-, az építész oktatást még mérnökibbé, műszakibbá kívánjuk tenni. Ezért megerősítjük a természettudományos alapképzést, valamint az épületfizikai, az épületszerkezettani, a statikai, az építéstechnológiai és építésszervezési oktatást. Ugyanakkor igyekszünk a képzés építész oldalának igényességét továbbra is megőrizni.“

/dékán Dr. Széll László/

A kiadványban megjelent tanmenetből kiderül, hogy a képzési rendben 22,9 százalékot tettek ki a tervezés elméleti és gyakorlati jellegű órák. Tervezői gyakorlat a harmadik félévtől volt, két félév tervezés metodika, három félév lakó-, köz-, ipari- ill. mezőgazdasági épületek megismerése, két félév komplex tervezés, 1 félév diploma tervezés. A mostani tanrend alapjaiban nem változott, továbbra is így szerveződik. (Két fontos változás a bevezető tantárgyak, a Térkompozíció és az Építészet Alapjai c. tantárgyak bevezetése).

„A tanszék a tervezési gyakorlatokat az ún. atelié oktatás szellemében, a hallgatók egyéni tudására és hajlamára figyelemmel irányítja“

/Középülettervezési Tanszék bemutatkozása/

A Karon az ötvenes évektől kezdve állandó témaként, újra és újra felmerül az igény arra, hogy az építészetoktatást közelebb vigyék a gyakorlathoz. 1963-ban úgy próbálták ezt elérni, hogy a rajztermi, laboratóriumi, tanműhelyi, üzemi gyakorlatok mellett kötelezővé tették a 6-8 hetes nyári vidéki fizikai munkát, a 16 hetes, üzemekben (pl. épületelemgyárban, lakatos vagy asztalos műhelyben) folytatott szaktárgyi gyakorlatot és 8 hetes, tervezőintézetben letöltendő zárógyakorlatot.

Az 1963-as „Ezüstkönyvben” külön fejezet foglalkozik az oktatók feladataival. Feladataik közé sorolják például azt is, hogy a hallgatónak lehetőséget nyújtsanak a szakmai gyakorlat megszerzésére, lehetőség szerint biztosítsanak nekik félállásban erre lehetőséget. Különösen érdekes a fiatal oktatókkal foglalkozó rész. Rájuk tartozott, hogy az 1. és 2. évfolyam egy-egy tankörét osztályfőnökként irányítsák, s ilyen módon összekötő szerepet játsszanak a tanszékek és hallgatók között, segítsék a hallgatók egyetemi életbe való beilleszkedését. Az évkönyvből vett idézetből mai füllel az ideológiai felhangot is természetesen ki lehet hallani:

„Hallgatókat nevelni, erkölcsi, emberi, politikai fejlődésüket pedagógiai eszközökkel kedvező irányba befolyásolni.”

Ugyanakkor ma, amikor jóval nagyobb évfolyamok vannak a Karon, s a tankörök szerinti beosztás csak formális keretet jelent, talán még nagyobb szükség lenne ilyesfajta eligazításra és közösséget kovácsoló erőre.

Árulkodó a korról, hogy az egyetemi hangulatról, az ifjúság élet címszó alatt egyetlen egy fénykép található, annak ellenére, hogy ez a kiadvány első sorban a leendő diákoknak szólt.ⁱⁱ

A második „Ezüstkönyv” 1971-ben az akkor már Budapesti Műszaki Egyetemnek átnevezett és újraegyesített műegyetem Építészmérnöki Kar fennállásának 100. évfordulója alkalmából készült az első kötet hazai és nemzetközi sikerén felbuzdulva. Az első mintájára, 32x32 cm-es négyzetes alakú azonosan szerkesztett színes kiadvány, megjelent magyarul és angol nyelven is. Az első kiadványhoz képest forma változás volt, hogy az egyes tanszékeket bemutató fejezetek külön füzetekre szedték.

Óvatos átrendezésről tanúskodik a tantervi időbeosztás. A műszaki területek és a tervezési tárgyak aránya **megváltozott**, az előbbieket valamivel csökkentek, míg az utóbbiak növekedtek. Érdekes még az idegen nyelvre fordított idő növekedése is. Az évkönyvből kiderül, hogy a képzés első 3 év mindenki számára közös alapképzés volt, ahonnan négy féle szakirány közül lehetett választani: konstruktőr A, építésztervező B, varósépítő C, szervező, technológus D. Sok szó esik a két féléves Komplex tervezés c. tantárgy bevezetéséről, ahol az első félév a koncepció-alkotásról szól, míg a második félév a koncepció minél részletesebb építészeti tervbe való fordításáról a társtanszékek és szakági konzulensek bevonásával. A tárggyal kapcsolatban kiemelik, hogy minden diák érdeklődési köre szerint választhat tervezési feladatot, vagyis tanszéket, amelyhez a legjobban kötődik. A választott tanszéken töltik el a diákok a három hátralévő, tervezés-oktatás szempontjából legfontosabb félévet, atelié oktatás kereteiben, ahol a tanárok a hallgatókkal egyénileg foglalkoznak, oktató és hallgató harmonikus kapcsolata létrejöhet. Ez segíti a hallgató emberi és építészeti habitusának kialakulását, a tanszékek mestereivel szorosabb, életre szóló kapcsolat létrejöttét.

A Kar történetében az ötvenes évektől kezdve visszatérő témaként felmerült az egységes vagy specializációk szerinti képzés problémája, amit a folyamatosan bővülő tudásanyag és feladatkörök egyaránt indokoltak. A szakma és a Kar oktatói azonban inkább középutat választottak, olyan differenciált oktatást, amely nem szakít a hagyományos képzés módszerével.

„A Kar oktatóinak meggyőződése, hogy az építészmérnöki tevékenységre sajátosan jellemző átfogó szemlélet súlyos megcsorbítását okozná az, ha az építészmérnöki szakma összetevői- a mérnöki (természettudományi, gazdasági, mérnöki) és az építészeti jellegű (az ember és a társadalom szükségleteiről, térigényeiről, azok megformálásáról szóló) ismeretkörök közül bármelyik a másik kárára előtérbe kerülne.“

/Dékán Dr. Gábor László/

Az Építészmérnöki Kar próbált az új és gyorsan változó ismeretanyagokhoz (anyagok, szerkezetek, technológiák), új speciális szakágakhoz igazodni. A hatvanas évek a permanens reform évei, amikor sok minireform került bevezetésre. Szinte minden évfolyam egymástól eltérő, átmeneti tanterv szerint tanult. Nyilvánvalóvá vált, hogy a részleges kisebb reformok helyett az egységes építész-képzés egész koncepcióját kell felülvizsgálni, olyan oktatási rendszer kidolgozása volt a cél, amely képes önmagát folyton megújítva alkalmazkodni a gyorsan változó igényekhez. Ahogy az 1972-es évkönyv a korszak szellemében és jellegzetes nyelvén fogalmazott az oktatás folyamatos korszerűségét megkívánta

„a tudományos-technikai forradalom és az egyre gyorsuló idő“.

Az új tanterv 1968-ra készült el és 1971-72-es tanévben került bevezetésre. A tantervről az 1982-ben megjelent harmadik „Ezüstkönyv” számol be. Az 1982-ben megjelenő harmadik „Ezüstkönyv” fekete színű. Formátuma és logikai felépítése elődjeivel megegyezik, csak a borító színének módosítása jelzi a figyelmes olvasó számára a tartalomtól is kitűnő hangváltást és az előzményekkel kapcsolatos kritikai hangvételt. A fekete „ezüstkönyvben” újabb fogalmakra tevődik a hangsúly. Az építész-oktatás mérnöki és/vagy művészi jellegéről is évtizedek óta vitáztak. A fekete ezüstkönyvet olvasva az az érzésünk, mintha az oktatás hangsúlya a művészi félre tevődött volna. Az építészethez szükséges kreativitásról, művészi alkotókészségről, annak fejlesztéséről több szó esik.

1990 után még két alkalommal jelent meg évkönyv a karon, a legutóbbi 2007-ben a Terc Kiadó gondozásában, de ezek se színükben, se formájukban nem utalnak az előzményekre, nincs a Kar arculatát kifejező megjelenésük, nem „ezüstkönyvek”.ⁱⁱⁱ A három „ezüstkönyv” megjelenése óta a műegyetemi építész-képzés egészét, az Építészmérnöki Kart bemutató, a kart arculattal felruházó nemzetközi szintre készülő kiadvány nem látott napvilágot. Ugyanakkor ahogy az utolsó ezüstkönyv udvariasan megjegyzi

„A mérnöki intézet felállításától, 1782-től napjainkig eltelt 200 év alatt az építész-képzés hazánkban néha visszaesésekkel nehezített, de –legalábbis szándéka szerint- összeségében mindig emelkedő utat járta végig.“

ⁱ Ma már alapvető követelmény, hogy az építészeti iskolák minél szélesebb körben elérhetővé tegyék a működésükre vonatkozó információkat, az oktatási programokat, előadásokat. Az építészkarok interneten való megjelenése mellett hangsúlyt kapnak a nyomtatott évkönyvek is, a Harvard, az AA, Delft s más egyetemek is rendszeresen jelentetnek meg könyv formában összefoglalást az intézményben folyó munkáról.

ⁱⁱ A kiadványban külön fejezet foglalkozik a Kar nemzetközi kapcsolataival. Beszámolnak az 1961 drezdai Technikai Főiskolán megrendezett diplomaterv kiállításról, illetve megtudjuk, hogy 1962-ben több tizenegy oktató van egyetemi kiküldetésében, négy szocialista országban, hete pedig nyugaton.

ⁱⁱⁱ Ami a legfontosabb – és legfurcsább – különbség, hogy az 1990 utáni kötetek a nemzetközi nyilvánossághoz egyáltalán nem szóltak